

Literatura

*Bortxaren kontakizunetik,
kontakizunaren bortxara*
Joxe Manuel Odriozola
Txalaparta, 2014

Irakurtzera bortxatuak

BORTXAREN *kontakizunetik, kontakizunaren bortxara*, horra hor, Altzoko saiogile euskaltzale erraldoiaren azken emaria. Irakurketa pausatua eskatzen duen liburu gotorra. Amaitu osteko nire lehen burutape-na: irakurtzera bortxatuak zaude, hots, garena ulertzera iristeko baitezpadako entsegua duzu.

“Hiru bortxa mota daude”, irakurri diogu Johan Galtungi liburuak dituen aipu ugarien artean. “Lehena, oinarrian, bortxa kultural iraunkorra da, gainerako bien zurigarria. Bigarrena, prozesu gisa eratutako bortxa estrukturala litzateke: modu legal, anonimo eta inplizituan egituratua. Hirugarrena, gertaera moduan islatzen den bortxa zuzena, ikusgarria eta asaldagarria”.

Liburuaren ezaugarri behinena, biolentziari buruzko gogoeta sakona egin duten pertsonen aburuetan oinarritua egotea da, bai pentsalarien bai zuzenki nozitu dutenen iritzietan.

GAIAZ JUZKU ARINAK EGITEN DIRA: indarkeria aipatzen delarik, modu arin batez aipatu ohi da, hots, “datorrenetik datorrela” beti berdina dela erran ohi da. Erran nahi baita, indarkeriari buruzko juzku arinak egitera bortxatzen gaitu, nork eta indarkeria estrukturala darabilenak.

BORTXA ETA BAKEA: mundua, mundua denez gero, abere arrazionalok indarrez ezarri dugu bakea, baita aro modernoko “demokrazia zerutiarra” ere. Baita biolentzia jasaten dugun lurtarrok “onartu” ere. Bortxa estrukturalan oinarritutako bakea.

BORTXA ESTRUKTURALA ETA ETAREN BORTXA: lehena politikoa bada, bigarrena ere bai. Kontua da, estrukturala bakealdian ezarria deino, bakealdian kontrakarreko indarkeria bere oinarri ideologiko politikoari uko egitera bortxatu nahi dutela, nork eta indarkeriaren monopolioa dutenek. Estatuek.

ESTATUA ETA BOTEREA: egungo demokraziaren oinarria bortxa bada, bortxa bada boterearen izaera, nola eraiki estatua gure izateari uko egin gabe? Eztabaidarako hamaika hari txirikordatu ditu Joxe Manuel Odriozolak. “Estatua izan edo estatua eraiki”. Horra hor, hainbat pentsalarien arteko dilema edota debata. Estatua problema ote? Menperatzai-learentzat ez. Menperatuarentzat?

DEMOKRAZIA EUSKALDUNA, ETIKA ETA MORALA: giza historia, aro modernoa barne, indarkerian oinarritua izaki, posible ote da bortxa “gaiztoa” eta “ona” legez bereizterik? Zer pisu du gudan, giza-kiongan eta euskaldunongan erlijioak? Demokrazia ote mendebaldarron erlijio berria?

KONTAKIZUNAREN BORTXARA: auzi politikoa ote da euskaldunona? Ala politikak –demokraziak edo demokrazia ezinak– harrapatu digun arazo kulturala? Arazo kultural gaindiezina, akaso? Premisa bat: “Euskal Herrian nozitu behar izan dugun bortxa giro latza ez dadila berriz inoiz gertatu”. Nola ez erori bortxaren monopolioa darabilenaren moldeetan?

HISTORIA EZ ZEN HASI BAINA, ARO MODERNOAN: hau da, estatu modernoan aitzinetik baziren estatuak, hor nonbait. Nafarroakoa kasu, horixe euskaldunona. Konkista, okupazioa eta asimilazioa. Izan garelako gara? Zer izan ginen baina? Euskal estatuak euskalduntasuna bermatu al zuen? Edota bermatuko al du? Hots, estatua lanabes edo helburu ote? Historia eta memoria gure izatearen konstruktua dira, konstruktua dira ere nortasuna, inteligentzia eta sorkuntza.

ESTATUA, PERTSONA, SOZIOLOGIA, PSIKOLOGIA: Joxe Manuel Odriozolak Max Weber bidaide izateaz beste –persona estatuaren eta jendartearen baitan–, Sigmund Freud ere bidelagun dauka. Hots, kontzientzia eta inkontzientzia, biak daude gure izatearen oinarrian. Ez dira azpimarratzeko pentsalari bakarrak. Etxekoak eta euskaraz pentsatzen duten aburuak baitezpadakoak dituzu liburuon.

Bortxaren kontakizunetik, kontakizunaren bortxara saio ausarta da. Suaz aritzen denak ausart izan behar baitu, ausaz. Antidoto hagitz ona duzu indarkeria ulertzeko. Areago, arrazoia eta hunkiberratasuna gizakiaren izaera bortxatzailearen elikagaiak direla jabetzeko ere. Bortxazko izate hori deseraikitzen ikasteko entsegu aproposa dukezu. Eta bidenabar, euskaldunen argien mendea noizbait urratuko den esperantzaz, euskaldunon nortasuna eraikitzeko. ■

Mikel Asurmendi